

УДК 346.78:623

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.1.63>**Ж. О. Самосуд**

здобувачка

Науково-дослідний інститут публічного права

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС АДМІНІСТРАТИВНИХ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ПІДПРИЄМЦІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ (УКРАЇНА, ПОЛЬЩА, ЧЕХІЯ)

У статті розкрито адміністративно-правовий статус органів публічного адміністрування, що забезпечують права та законні інтереси підприємців у трьох європейських країнах: Україні, Польщі та Чехії. З'ясовано, що спільними адміністративними органами в цих державах є міністерства, відповідальні за економічний розвиток та підтримку підприємництва, а також антимонопольні органи, спрямовані на запобігання монополізації ринків і забезпечення справедливої конкуренції. Доведено, що ці органи виконують ключові завдання, такі як підтримка малого та середнього бізнесу, сприяння економічним реформам, покращення бізнес-клімату, координація економічної політики та сприяння впровадженню інноваційних процесів. Актуалізовано специфічні функції міністерств у кожній з держав: в Україні основний акцент робиться на формуванні політики у сфері публічних закупівель, регулюванні державного ринкового нагляду, управлінні державною власністю та корпоративними правами; у Чехії – надання консультаційних та фінансових послуг для підтримки малого й середнього бізнесу, надання грантів та пільгових кредитів, забезпечення інтеграції до європейських економічних структур; у Польщі – реалізація просторового планування та житлового будівництва, модернізація економіки через цифровізацію та автоматизацію, впровадження програм із розвитку Польської інвестиційної зони, підтримка польських ремесел, а також розроблення політики у сфері торгівлі в рамках співпраці з ЄС. Адміністративно-правовий статус органу включає завдання (функції), компетенції та відповідальність, що дозволяють йому здійснювати діяльність у системі публічного адміністрування відповідно до законодавства. Основними елементами цього статусу є виконання адміністративних рішень, управління відповідними сферами суспільного життя, контроль за дотриманням законодавства, а також публічне адміністрування ресурсами.

Ключові слова: адміністративні органи, адміністративні рішення, адміністративно-правовий статус, антимонопольні органи, бізнес-клімат, економічний розвиток, інноваційні процеси, координація економічної політики, малий та середній бізнес, монополізація ринків, підтримка підприємництва, публічне адміністрування, справедлива конкуренція.

Вступ. Український народ прагне, а держава послідовно рухається в напрямку європейської інтеграції, що вимагає взаємного проникнення правових теорій та законодавства європейських держав на засадах європейських стандартів. Це зумовлює потребу в науковому аналізі теорії та практики публічного адміністрування у сфері захисту прав і законних інтересів підприємців у різних державах ЄС. У цьому напрямку існує нагальна

потреба подальшого реформування вітчизняної системи захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, що дозволить їм витримати конкуренцію в умовах європейського ринку. Також важливо впровадити сервісну модель публічного адміністрування для підтримки малого і середнього бізнесу, що забезпечить ефективну допомогу підприємцям і сприятиме зміцненню економіки України.

Огляд останніх досліджень. До певних аспектів проблеми публічного

адміністрування забезпечення прав та законних інтересів підприємців у порівняльному аналізі звертали свою увагу вчені Ю. Аністратенко, В. Барвіненко, А. Берлач, С. Бевз, І. Бінько, О. Буханевич, О. Денєга, В. Галуцько, А. Курзава, А. Лоза, С. Осауленко, О. Савчук, О. Ситников, М. Сідак, С. Стеценко, О. Тихомиров, Є. Чернецький, А. Пухтецька, О. Кашперський та ін. Проте вони безпосередньо предмет нашого дослідження не аналізували. Отже, запропонована тема наукового дослідження є актуальною.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, компаративістичного методу наукового пізнання та чинного законодавства України, Польщі та Чехії розкрити адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців.

Виклад основних положень: У теорії адміністративного права існують певні тенденції до розкриття поняття та змісту адміністративно-правового статусу адміністративних органів. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України включає комплекс основних елементів, що визначають його роль та функції в системі виконавчої влади. Завдання Кабінету Міністрів полягають у виконанні державних політичних програм та реалізації виконавчої влади, а його функції охоплюють управління економічною, соціально-культурною, адміністративною та політичною сферами, як це встановлено Конституцією України та відповідними законами. Кабінет Міністрів наділений правом ухвалювати постанови та розпорядження в межах своєї компетенції, а також зобов'язаний дотримуватися Конституції й законодавства, забезпечувати виконання рішень уряду, здійснювати державні програми та організовувати роботу виконавчих органів. Компетенція Кабінету Міністрів охоплює управління національною економікою, розвиток конкуренції, реалізацію соціальних програм та організацію співпраці з місцевими органами влади, а повноваження Кабінету також включають формування і контроль діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів несе політичну

відповідальність перед Верховною Радою та Президентом України, що передбачає можливість відставки уряду або його членів у разі незадовільної діяльності. Також Кабінет Міністрів здійснює контроль над підпорядкованими органами виконавчої влади, має право проводити перевірки та вимагати звіти про виконання доручень, що сприяє забезпеченню законності та ефективності діяльності виконавчих органів. У рамках своїх повноважень Кабінет Міністрів видає постанови та розпорядження, які мають юридичну силу та є обов'язковими для виконання на всій території України, що є основним інструментом реалізації його адміністративно-правового статусу й забезпечення функціонування виконавчої влади [1].

О. Кашперський доводить, що адміністративно-правовий статус суб'єктів ліцензування складається з комплексу прав і обов'язків, які забезпечують реалізацію їхніх функцій. Права включають видання, переоформлення та анулювання ліцензій, а також контроль за дотриманням ліцензіатами умов ліцензування. Обов'язки суб'єктів ліцензування полягають у забезпеченні дотримання законодавства, виданні ліцензій відповідно до встановлених вимог і дотриманні порядку контролю за діяльністю ліцензіатів. Суб'єкти ліцензування мають специфічні повноваження, надані їм законодавством. Це включає можливість здійснювати адміністративний контроль і нагляд, перевіряти виконання ліцензіатами умов ліцензування та вживати заходів у випадку порушень. Повноваження закріплені в законодавчих актах, які визначають порядок видачі, переоформлення й анулювання ліцензій. Важливим елементом адміністративно-правового статусу є відповідальність за порушення ліцензійних умов. Суб'єкти ліцензування можуть застосовувати дисциплінарну, адміністративну, матеріальну та кримінальну відповідальність у разі порушення суб'єктами господарювання умов та порядку ліцензування. Це передбачає як право застосовувати санкції, так і обов'язок дотримуватись законодавства у процесі контролю за ліцензіатами. Для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів ліцензування їм надаються

певні правові гарантії. Вони мають право на державний захист у разі загроз чи спроб перешкоджання їхній діяльності, а також на інші соціально-правові гарантії, які мають підтримувати їхню діяльність у сфері ліцензування [2].

На думку Ю. Аністратенко, поняття адміністративно-правового статусу посадової особи адміністративного органу охоплює професійно-службові відносини між працівником і державою, де особа, яка обіймає певну посаду, реалізує функції та завдання органу. Адміністративно-правовий статус складається з прав та обов'язків, професійно-кваліфікаційних вимог, соціально-правового захисту, гарантій проходження служби та відповідальності. Гарантії службово-трудової діяльності працівників визначаються як умови, що забезпечують реалізацію наданих повноважень, та класифікуються на економічні, політичні, соціальні та юридичні. Юридичний захист і соціальні гарантії сприяють підвищенню ефективності службової діяльності та зміцненню законності у сфері публічного адміністрування [3].

Підтримуючи загалом зазначені наукові підходи до розкриття юридичної природи та змісту елементів адміністративних органів, хочемо підкреслити, що виходячи з предмета нашого аналізу за його межами мають залишитися повноваження адміністративних органів превентивного та примусового характеру, які загалом їм притаманні в силу реалізації владної компетенції.

Отже, адміністративно-правовий статус адміністративного органу включає комплекс адміністративних обов'язків та прав, компетенцій та відповідальності, що дозволяють йому виконувати свої функції в системі публічного адміністрування. Основними елементами такого статусу є завдання (функції), які визначають основні напрямки діяльності органу, пов'язані із забезпеченням реалізації державної політики в певній сфері, що передбачено Конституцією та законами. Завдання органу включають виконання адміністративних рішень, управління відповідними сферами суспільного життя та контроль за дотриманням законодавства. Компетенція – це сукупність обов'язків і прав (повноважень)

адміністративного органу, які надаються для виконання його функцій та забезпечення реалізації державної влади. Компетенція адміністративного органу охоплює публічного адміністрування ресурсами, ухвалення рішень, контроль та нагляд у визначеній сфері діяльності. Адміністративні обов'язки права адміністративного органу дозволяють йому здійснювати публічне адміністрування, ухвалювати підзаконні нормативно-правові акти, проводити перевірки. Вони зобов'язують адміністративний орган дотримуватися законодавства, виконувати свої функції на підставі і в межах закону та звітувати перед вищими державними структурами. Посадова особа адміністративного органу несе відповідальність перед державою та суспільством за ефективність своєї діяльності. Відповідальність може бути адміністративною або дисциплінарною, що включає можливість притягнення до відповідальності у разі порушення законодавства або перевищення своїх повноважень. Адміністративний орган має право здійснювати контроль над суб'єктами, що підпадають під його юрисдикцію, та вимагати виконання ними відповідних норм і правил. Ці повноваження включають право на проведення перевірок, вимагання звітності та застосування примусових заходів у разі виявлення порушень.

Загальні адміністративні органи, що здійснюють публічне адміністрування для забезпечення прав та законних інтересів підприємців в Україні, включають Кабінет Міністрів України, який формує державну політику, координує діяльність інших виконавчих органів і здійснює загальне керівництво виконавчою владою в країні; Міністерство економіки України, що координує економічну політику, підтримує розвиток підприємництва та впроваджує економічні реформи, спрямовані на поліпшення бізнес-клімату; Антимонопольний комітет України, який контролює дотримання антимонопольного законодавства, запобігає недобросовісній конкуренції та монополізації ринків; Міністерство цифрової трансформації України, що здійснює цифровізацію процесів, спрощуючи ведення бізнесу, підтримує розвиток цифрових послуг та інфраструктури; а також

Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, яка регулює діяльність на фондовому ринку та забезпечує прозорість і чесність операцій з цінними паперами. До спеціальних адміністративних органів належать Міністерство аграрної політики та продовольства України, що сприяє розвитку агропромислового комплексу й підтримує підприємців у сільськогосподарському секторі; Міністерство інфраструктури України, відповідальне за розвиток транспортної інфраструктури, важливої для підприємницької діяльності; а також Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України, яке займається розвитком ключових галузей промисловості й підтримує підприємців, що працюють у стратегічно важливих сферах.

До прикладу, основними завданнями Міністерства економіки України щодо публічного адміністрування для забезпечення прав та законних інтересів підприємців є формування та реалізація державної політики економічного та соціального розвитку, цінової політики, підтримка підприємництва, розвиток національної економіки, а також сприяння впровадженню економічних реформ для поліпшення бізнес-клімату. Серед його повноважень – координація роботи щодо забезпечення антимонопольного регулювання, захист прав споживачів, а також підтримка малого та середнього підприємництва. Міністерство здійснює підзаконне нормативно-правове регулювання у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології, а також у сфері управління державною власністю, корпоративними правами держави, контролю за цінами, забезпечення рівності можливостей для доступу на ринок. Важливою функцією є формування і впровадження політики у сфері публічних закупівель, державного ринкового нагляду, а також політики щодо торгівлі, включаючи інтеграцію до світової економіки та співпрацю з СОТ [4].

У Чехії публічне адміністрування у сфері забезпечення прав та законних інтересів підприємців здійснюється через кілька ключових органів. Міністерство промисловості та торгівлі (MPO) відіграє центральну роль у підтримці підприємництва, створюючи нормативні акти та політики, спрямовані на розвиток малих і середніх підприємств, а також підтримку інвестицій та інновацій. Управління з питань захисту

економічної конкуренції (ÚOHS) забезпечує дотримання правил економічної конкуренції, запобігає монополізації ринку, що сприяє чесній і прозорій діловій діяльності. Чеське статистичне управління (ČSÚ) надає важливі статистичні дані, що дозволяють підприємцям і державним органам ухвалювати обґрунтовані рішення. Разом ці органи створюють стабільне середовище для ведення бізнесу та захищають права підприємців, що сприяє економічному зростанню й розвитку конкурентного ринку. Так, Міністерство промисловості та торгівлі здійснює публічне адміністрування, спрямоване на забезпечення прав та законних інтересів підприємців через низку механізмів та інструментів. Основні аспекти його діяльності включають створення сприятливого правового середовища для бізнесу, встановлення стандартів для забезпечення якості продукції, надання консультаційних і фінансових послуг для розвитку підприємництва, а також регулювання торгівлі та енергетики. Міністерство підтримує підприємства, зокрема малий та середній бізнес, надаючи гранти та пільгові кредити, а також забезпечує дотримання підприємцями законодавчих вимог, що запобігає порушенням і забезпечує стабільність ринкових відносин. Завдяки системі підтримки інновацій, досліджень та розробок міністерство сприяє модернізації промисловості, підвищенню її конкурентоспроможності на міжнародному рівні та в інтеграції до європейських економічних структур [5].

У Польщі публічне адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців здійснюють кілька ключових адміністративних органів, серед яких Міністерство розвитку та технологій, яке відповідає за створення економічної та інноваційної політики, підтримку підприємництва, особливо малого та середнього бізнесу, а також розроблення нормативно-правових актів для сприяння економічному розвитку; Міністерство фінансів разом із Національною податковою адміністрацією (KAS), які керують податковою політикою, збирають податки та забезпечують дотримання податкового законодавства підприємствами; Управління з питань захисту конкуренції та споживачів (UOKiK), що здійснює контроль за дотриманням принципів добросовісної конкуренції на ринку та захищає права споживачів; Державна інспекція праці (PIP), яка

контролює дотримання трудового законодавства та принципів безпеки і гігієни праці у компаніях; Головне статистичне управління (GUS), яке надає статистичні дані про економіку та підприємництво, що використовуються для прийняття обґрунтованих рішень; і, нарешті, Комісія з фінансового нагляду (KNF), яка здійснює нагляд за фінансовим ринком, включаючи банки, страхові компанії та біржі, впливаючи на фінансові умови для ведення бізнесу. Так, Міністерство розвитку та технологій Польщі займається послідовним соціально-економічним розвитком країни через два основні напрямки: економіка та будівництво з просторовим плануванням і житловим будівництвом. У сфері економіки Міністерство працює з підприємцями та громадськими організаціями для створення сприятливих умов для розвитку польських компаній різного масштабу. Стратегічні цілі включають модернізацію економіки шляхом цифровізації, автоматизації та впровадження зелених технологій, а також підтримку польських ремесел і розвиток інвестицій у Польській інвестиційній зоні. Також Міністерство відповідає за формування торгової політики та співпрацює з ЄС із питань промисловості та єдиного ринку. У сфері будівництва та просторового планування Міністерство працює над розвитком будівництва, підвищенням доступності житла та створенням умов для соціалізації ринку нерухомості. Діяльність спрямована на зменшення бюрократії, модернізацію процедур просторового планування та будівельних процесів, а також впровадження програм будівництва нових квартир і розвитку концепцій розумних міст [6].

Висновки. Отже, порівняльний аналіз адміністративних органів публічного адміністрування, які здійснюють забезпечення прав і законних інтересів підприємців у Польщі, Чехії та Україні, дає можливість узагальнити, що спільними за функціями адміністративними органами в усіх аналізованих державах є міністерства, відповідальні за економічний розвиток і підтримку підприємництва: Міністерство економіки України, Міністерство розвитку та технологій Польщі та Міністерство промисловості та торгівлі Чехії, а також антимонопольні органи, які запобігають монополізації та захищають економічну конкуренцію: Антимонопольний комітет

України, Управління з питань захисту конкуренції та споживачів у Польщі та Управління з питань захисту економічної конкуренції у Чехії.

Названі міністерства економіки в усіх державах виконують спільні завдання у сфері забезпечення прав та законних інтересів підприємців, а саме формування та реалізацію державної політики економічного розвитку та підтримки підприємництва, забезпечення рівних умов для доступу до ринків, підтримка малого та середнього бізнесу, сприяння економічним реформам для покращення бізнес-клімату, координацію економічної політики та підтримку розвитку національної економіки, створення підзаконної нормативно-правової бази для підтримки підприємництва.

До специфічних завдань названих міністерств в аналізованій сфері в Україні належать формування політики у сфері публічних закупівель, регулювання державного ринкового нагляду, управління державною власністю і корпоративними правами. У Чехії – надання консультаційних та фінансових послуг для розвитку підприємництва, особливо малого та середнього бізнесу, надання грантів та пільгових кредитів для підтримки малого та середнього бізнесу, забезпечення інтеграції до європейських економічних структур. У Польщі – це здійснення просторового планування і житлового будівництва, модернізації економіки через цифровізацію та автоматизацію, реалізація програм з розвитку Польської інвестиційної зони, підтримка польських ремесел і розроблення політики у сфері торгівлі в рамках співпраці з ЄС.

Отже, адміністративно-правовий статус адміністративних органів публічного адміністрування забезпечення прав і законних інтересів підприємців в Україні, Польщі, Чехії визначається їх правовим становищем, визначеним національним законодавством, у формі завдань (функцій) та повноважень щодо формування та реалізації державної політики підтримки підприємництва, забезпечення рівних умов для доступу до ринків, підтримки малого та середнього бізнесу, сприяння економічним реформам для покращення бізнес-клімату, координації економічної політики та сприяння впровадженню економічних реформ і розвитку інфраструктури для полегшення підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Осауленко С. В. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Одеса: *Одеська національна юридична академія*, 2010. 218с.
2. Кашперський О. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів ліцензування господарської діяльності в Україні: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків: *Харківський національний університет внутрішніх справ*, 2011. 24 с
3. Аністратенко Ю. І. Адміністративно-правовий статус працівника адміністративного органу: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність: 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Ірпінь: *Національний університет державної податкової служби України*, 2011. 20с.
4. Положення про Міністерство економіки України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459 (в редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 124). *Урядовий кур'єр* від 24.09.2014. № 175.
5. O Ministerstvu průmyslu a obchodu ve snadném čtení. *Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky*. 2024. URL: <https://www.mpo.gov.cz/cz/rozcestnik/podpora-rovných-prilezitosti-pro-ozp/o-ministerstvu-prumyslu-a-obchodu-ve-snadnem-cteni--279481/>
6. Działania ministerstwa. *Ministerstwo Rozwoju i Technologii – czym się zajmujemy? Gov.pl. Dostępne na*. URL: 2023. <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/dzialania-ministerstwa>

Samosud Zh. O. Administrative law status of administrative bodies of public administration ensuring the rights and legitimate interests of entrepreneurs: a comparative analysis (Ukraine, Poland, the Czech Republic)

The article explores the administrative and legal status of public administration bodies responsible for ensuring the rights and legal interests of entrepreneurs in three European countries: Ukraine, Poland, and the Czech Republic. It has been revealed that the common administrative bodies in these countries are ministries responsible for economic development and entrepreneurship support, as well as antitrust bodies aimed at preventing market monopolization and ensuring fair competition. It has been proven that these bodies perform key tasks such as supporting small and medium-sized businesses, promoting economic reforms, improving the business climate, coordinating economic policy, and promoting the introduction of innovative processes. The specific functions of ministries in each country have been highlighted: in Ukraine, the main focus is on forming public procurement policies, regulating state market oversight, managing state property, and corporate rights; in the Czech Republic, it is on providing consulting and financial services to support small and medium-sized businesses, offering grants and preferential loans, and ensuring integration into European economic structures; in Poland, the focus is on implementing spatial planning and housing construction, modernizing the economy through digitalization and automation, implementing development programs for the Polish Investment Zone, supporting Polish crafts, and developing trade policies in cooperation with the EU. The administrative and legal status of a body includes functions, competencies, and responsibilities that allow it to carry out activities in the public administration system in accordance with legislation. The main elements of this status include the implementation of administrative decisions, management of relevant areas of public life, monitoring compliance with legislation, as well as public administration of resources.

Key words: *administrative bodies, administrative decisions, administrative and legal status, antitrust bodies, business climate, economic development, economic policy coordination, fair competition, innovation processes, market monopolization, public administration, small and medium-sized businesses, support for entrepreneurship.*